

bordskiva, uppburen av en grövre trästolpe uti trädgården öster om stora byggnaden, men ligger nu i parken väster om manbyggnaden.

Ämnet är grovkornig granit. Höjden är 86 cm, bredden vid nedre toppslingan likaledes 86 cm. Slingans bredd är 19 cm.

Stenen har varit korstecknad, men korsets sträckning kan nu ej utrönas på grund av vittring.

Endast stenens toppslinga är i behåll. Före **iftir** finnes nedre delen av två stavar, den första 6 cm, den andra 8,5 cm nedifrån, samt en punkt, som kanske sitter för högt att vara nedre punkt i ett kolon, vilket ock gäller om punkten efter **sina**. I **sina** är **s** vändruna. Sista runan 16 är 8 cm av en stav nedifrån och spetsen av en bistav 3 cm och synes hava varit **h**, varmed alltså den ena sonens namn börjat, ty bistaven har en annan riktning än hos **a**.

Inskriften är alltså följande:

- - . **iftir** : **sun**⁵ i : **sina**¹⁰ . **h**¹⁵

Översättning: — efter sina söner, H—.

111. Landeryds kyrka, Hanekinds hd.

Pl. XXXVII. Fig. 2.

Litteratur: B. 854; L. 1131; W. 72; Peringskiöld, *Mon. VII, Vita Theoderici*, p. 483; Broocman, *Beskr. öfver Östergötland*, s. 228; P. A. Säve, *ATS*. 2, s. 116, *Reseber.* 1862, s. 79; C. F. Nordenskiöld, *Östergötl. fornminnesför. tidskr.* 1, s. 37; *Reseber.* 1871, s. 86, teckn.; G. Stephens, *On Scandinavian Runic Stones which speak of Knut the Great*, s. 12; E. Ihrfors, *Ostrogothia sacra*, s. 32, teckn.

Runstenen är inmurad i södra tornmuren av Landeryds kyrka; nedre kanten är vid toppen 11 cm, vid mitten c. 9 cm och vid foten c. 8 cm. från marken. Denna plats intogs redan enligt B. 854 och Peringskiöld.

Ämnet är gnejs. Stenens längd över den punkt, där korsets fot och ormens nos sammanträffa, är 2,6 m, bredden vid samma punkt 1,30 m. Stenen är ungefär jämbred.

Ristningen är synnerligen tydlig och i allmänhet väl bibehållen, så att intet ställe är tvivelaktigt.

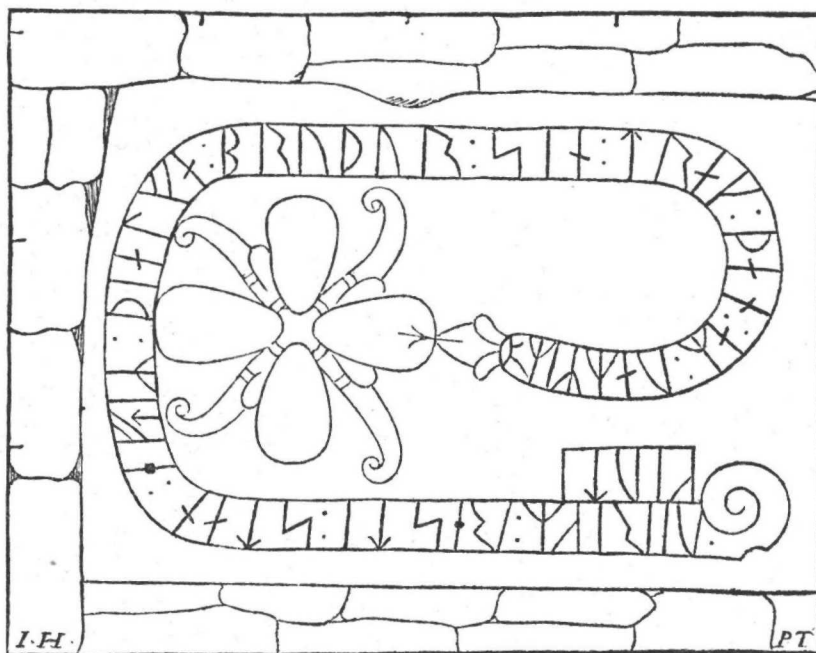
Inskriften börjar med en punkt framför namnet **uirika**, vars **u** har form av en likbent triangel med avskuren topp och vänstra basvinkel. Efter kolon följer **resti**, vars konsonanter äro skadade genom avflagnings, på **r** toppen, staven något nedom mitten och bistavens nedre knä, på **s** övre staven upptill efter större delen av sin längd, hela mellanstrecket och nedre stavens spets, **t** är nästan borta. I **stan** är nästan hela **s** avflagat och av **t** äro blott stavens mitt och nedre ända samt bistavarnes spetsar alldeles i behåll. I **eftir** är **t** litet, tydligen avglömt och efteråt insatt mellan de båda närstående runorna. I **brupur** äro bistavarne på **b** skilda åt en halv cm på mitten av staven. Framför och

efter **uar** stå punkter liksom uti inskriftens början, övriga skiljetecken äro kolon. Uti kolon efter **mir** utgöra prickarna ändpunkter på innerlinierna till ormens ögon, som tänkas fortsatta under bandet över ormens hals.

Inskriftens sista ord : **knuti** :, föregånget och följt av kolon, står under dess första ord **uirikr** och är alldeles klart. Då kolon följer, är läsningen **knuti** otvivelaktig, **i** kan icke vara blott gränsstreck. P. A. Säve har först omnämmt denna läsning, B. 854 har orätt **kauti**.

Inskriften är alltså följande:

a) Slingan: · **uirikr** : **resti** : **stan** : **eftir** : **pialfa** : **brupur** : **sin** : **trak** : **pan** : **ar** · **uar** · **mir** : b) Under inskriftens början: : **knuti** :

Ög. 111.

om ock just denna sammansättning icke annars är bekant. Sannolikare synes dock, som Stephens antager, att **uirikr** är ordet 'väring', isl. *vǫringr*, brukat som namn, liksom ordet 'viking' ofta så begagnas. Användningen av dessa ord som namn har väl utgått från deras bruk som tillnamn.

Översättning: Väring reste stenen efter sin broder Tjälve, den kämpe, som var med Knut.

Av jämförelse med t. ex. **sar uar : austr miþ ikuari** B. 823, L. 113 Stäringe framgår, att Knut var den hövding, som Väring tjänade. Det är då så gott som säkert, att Knut den mäktige, född c. 995, här åsyftas, som 1015 i hela norden samlade en här av uteslutande friborne kämpar och åter underlade sig England, som erövrats av hans fader Sven tjuguskägg men gjort uppror. Då återerövringen var fullbordad, utskrev Knut av engelsmännen en oerhörd »danagäld», skatt till danskarne, nämligen ej mindre än 72 000 pund silver, be-

Ristaren är mindre följdriktig i sin ljudbeteckning. enär han betecknar sammansdragningen av diftongen *ei* med **e** i **resti** och med **a** i **stan**, omljudet av *a* med **e** i **eftir** och med **a** i **trak** och måhända motsvarande långa ljud med **i** i **uirikr** samt ursprungligt *e*, fsv. *æ*, **i** uti **mir** och med **a** i **ar**.

Namnet **uirikr** förekommer i gen. sg. **uereks**, sannolikt om samma person, Ög. 68 Ekeby, för övrigt blott L. 1255, där det betecknas som tvivelaktigt: **Virikr**. Namnet kan ju vara en sammansättning på *-rikr* med samma första led som isl. *Vémundr*, *Véleifr*, *Véseti*,

talade därmed sin här och flotta och hemsände den år 1017. Jfr O. v. Friesen, *Historiska runinskr.* i Fornvännen 1909. Det är deltagandet i detta ärorika fälttåg, som nämnes till den avlidnes ära.

Huruvida Tjälve stupade under fälttåget, framgår icke med säkerhet av uttrycket, men så har uppenbarligen varit fallet med den, åt vilken Ög. 68 Ekeby är rest. Dessa runstenar hava alltså blivit resta någon tid efter härens återkomst 1017, och Ög. 68, som ock har pret. **uas**, snart nog, Ög. 111, som har pret. **uar** och synes antyda en längre vistelse hos Knut den mäktige, åtskilligt senare, jfr **lipbufa** Ög. 103 Kaga.

112. Hjulsbro, Landeryds sn, Hanekinds hd.

Pl. XXXVII. Fig. 3. (B. 855.)

Litteratur: B. 855; L. 1132; W. 73; Peringskiöld, *Mon.* VII; Broocman, *Beskr. öfver Östergötland*, s. 229; P. A. Sæve, *ATS.* 2, s. 116, *Reseber.* 1862, s. 79; C. F. Nordenskiöld, *Östergötl. fornminnesfören. tidskr.* I, s. 39.

Om runstenens plats känner jag inga äldre uppgifter, men C. F. Nordenskiöld säger, att runstenen »uppgifves hafva stått på backen vester om Hjulsbro». Peringskiöld och Broocman säga den finnas vid Hjulsbro, sedan har den förgäves eftersökts, och ingen i orten har hört talas om att den funnits.

Inskriften är enligt B. 855:

uluf × rispi × stin × pisi × iftir × hufi × buta × sin × kupan
5 10 15 20 25 30 35

Kvinnonamnet **uluf** motsvarar isl. *Álof*, *Ölof*, fsv. *Olof*. Fsv. *Hovi* (Lundgren, Personnamn från medeltiden), fda. *Howi* är en svag biform till ack. sg. **hufi**, som förutsätter nom. sg. på *-ir* (*Hofir*, *Hyfir*), om ej nom. sg. brukas för ack. sg. eller fel föreligger.

Översättning: Olov reste denna sten efter Hyver, sin make god.

113. Nykvarn, Kallerstads ägor, S:t Lars sn, Hanekinds hd.

Pl. XXXVIII. Fig. 1.

Litteratur: W. 68; C. F. Nordenskiöld, *Reseber.* 1874, III, s. 67, teckn; E. Ihrfors, *Ostrogothia sacra*, s. 31, teckn.

Runstenen står rest på en kulle omedelbart öster om bron över Stångån vid Nykvarn och norr om vägen. Den anträffades 1874 vid läggande av grunden till en större fabriksbyggnad invid Stångåns östra strand liggande i vattnet bland stenar, varav största delen varit använd till brokar under gamla Stångebro. Den låg något tiotal meter ovanför den plats, där den nu står, ungefär mitt emellan bron och vattenfallet. Hamnen var förr nedanför Nykvarn.